

Stykket (Lagmannsetra). Trondheim Bymark.

Joh. Geelmuyden.

TOVE FREDRIKSEN

Trondhjem Turistforenings historie — en særøppgave i Strinda Gymnas

Ved vår forenings 80-årige fødselsdag er det naturlig å minnes litt av historikken. Takket være frk. Tove Fredriksen, som har jobbet som betjening på en del av våre hytter, og som elev av Strinda Gymnas har skrevet følgende særøppgave basert på egne erfaringer og inngående lesning av våre styreprotokoller og årbøker, kan vi notere

Red.

De røde T-ene en møter når en vandrer i fjellet, står for de fleste fjellfolk som en god venn. En taus venn som følger med på turen uten å prate oss ihjel, slik som noen har for vane. En venn som mange ganger er oss til stor nytte — fordi han er lommekjent der han viser seg, og alltid viser oss den rette veien — om vi skulle være kommet på vidvanke. Men noen fjellfolk ser «rødt» når de ser røde T-er. De skyr alle tegn på at folk har vært i fjellet før dem. Visst kan en forstå slike «super-fjellfolk» — og til dels være enige med dem. Men er man ikke da litt for egoistiske? Flertallet av fotturister ville neppe tort å legge i vei i ukjente strøk uten T-ene som veivisere. Og for disse «ikke-super-fjellfolkene» har Trondhjems Turistforening nedlagt et kjempearbeide.

Det var dr. med. Lyder Borthen som først slo til lyd for å stifte Trondhjems Turistforening. Han fikk støtte fra mange hold, og et møte ble holdt 16. desember 1887. Denne ble foreningens stiftelsesdag. Til styre ble valgt:

Formann: Adjunkt Carl Schulz.

Viseformann: Kaptein A. Wessel.

Sekretær: Bokholder Joh. M. Bernhoft.

Kasserer: Kjøpmann H. I. Bauck.

Styremedlem: Konsul R. Kjeldsberg.

På lister som ble utlagt i byen og sendt til embets- og ombudsmenn på landet, ble det tegnet 26 mannlige, 10 kvinnelige og 1 livsvarig medlem, og et sokneselskap (Selbu).

De lister som ble sendt til Røros, ledet til at Røros Turistforening ble stiftet. Likeså ble det dannet turistforeninger i Namdalen, Innherred og Kristiansund. TT fikk et virksomt samarbeide med disse, da deres virkefelter for en stor del falt sammen. Dessverre ble det ikke fra starten av noen organisk forbindelse med Den Norske Turistforening.

TT's første oppgave var å vekke sansen for og befordre turistlivet. De virket for formålet ved å sette notiser i de nordenfjeldske aviser, hvor så TT's betydning ble framhevet. Videre skulle de gjøre marka tilgjengelig for alle, og startet med strøkene rundt byen. Ved hjelp av bidrag og innsamlete penger ble det anlagt vei for lette kjøretøyer fra Tunga til Fjellsæter, utbedret gangstien herfra til Varden og anlagt en gangsti fra Kopperdammen rett opp til Varden.

Ved Lurfossene ble adgangen ned til fossene forbedret, så den ble farefri. Plattformene ble istandsatt, en gangsti med veivisere anlagt fra nedre foss over Bakkebakpynten til øvre foss. Den nåværende vei ble på TT's initiativ stukket og ble ferdig i 1894.

Fra Vassfjellet var det en flott utsikt, og foreningen gjorde atkomsten dit lettere ved å utbedre stier opp til toppen fra Stokke, Melhus og Kvål jernbanestasjoner. Stiene ble tydelig oppmerket med hvitmalte brett med en sort pil på. Likeså ble veien fra toppen ned til Moen i Klæbu oppvardet på samme måte.

TT fikk avtalt med byens vognmenn om faste takster for kjøreturer. Likeså ble det avtalt med byens fløtmenn om fastetakster for turer til Munkholmen.

Utarbeidelsen av karter var også en viktig oppgave for TT. Formannen utarbeidet en reisehåndbok om de trønderske distrikter, og denne fikk stor etterspørsel, til og med fra utlandet.

1. juli 1888 mottok foreningen som gave fra kjøpmann Adolf Neergaard hans utstillingsbygning fra landbruksutstillingen i 1887, idet han uttrykkelig betinget seg at huset skulle oppføres på toppen av Gråkallen ved Varden. I løpet av vinteren ble huset og det materiale som trengtes delvis kjørt og delvis båret opp, hvor det

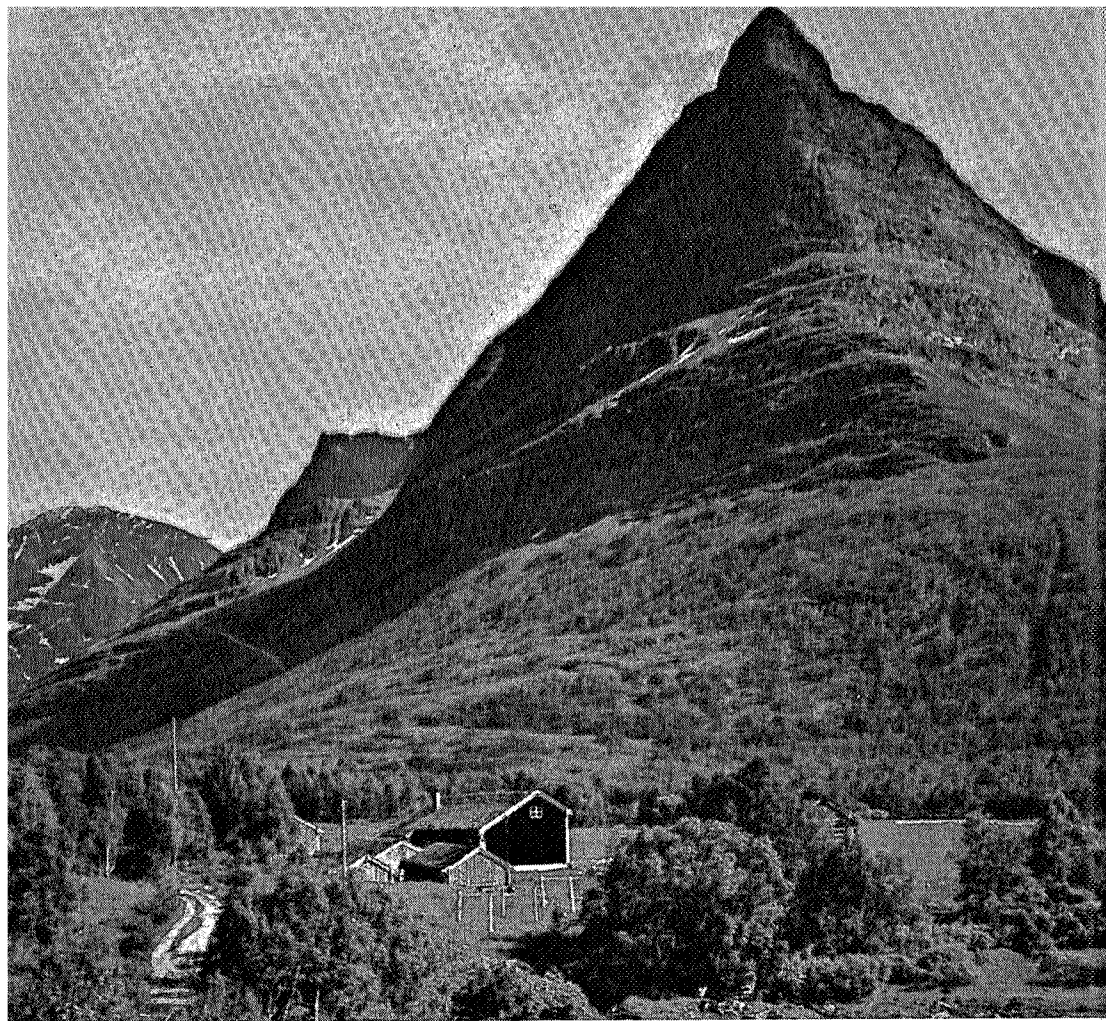
så ble oppsatt, og var ferdig 20. juni 1889. Hytta fikk senere en del kjøkkenutstyr og ble betjent, slik at turistene kunne få seg en forfriskning. Et panoramakart og en kikkert ble også oppsatt. Hytta ble svært populær og ble besøkt av mange. Sommeren 1906 ble den «store» for Gråkallen, da det var svært mange høytstående personer der, bl. a. vårt eget kongepar og keiser Wilhelm. Gråkallhytta ble i 1920 solgt til Trondhjems kommune for kr. 3.300,00, på betingelse av at TT skulle føre tilsyn med vedlikeholdet (som skulle kostes av kommunen). Gråkallhytta sto til i 1941, da den ble revet av tyskerne.

Etter hvert utarbeidet TT et nett av stier gjennom hele Bymarka. Kopperdammen, Fjellsæter, Gråkallen, Skistua, Vintervatnet, Storheia, Kvistingen, Skjelbreia, Grønolia ble således forbunnet. Sommeren 1896 fikk vi hytte helt oppe på toppen av Storheia, men den ble solgt igjen i 1905. TT maktet ikke å holde den i stand, da det ble utført mye hærverk på den. De fikk også etter hvert kommunen til å ta over oppsynet med de stier og veier som TT hadde anlagt innenfor kommunegrensen.

Nå da interessen for turer i naturen var vakt, begynte TT å se seg om etter nye virkefelt. Og naturlig nok kastet de sine øyne på de to nærmeste fjellpartiene — Trollheimen og Sylene. I de neste årene nedla Turistforeningen et fabelaktig arbeide når det gjaldt å anlegge og merke stier. Man boret seg stadig lenger inn i den eventyrlige vakre fjellverdenen, og fler og fler fikk øynene opp for hvor skjønt og deilig det er å ferdes i fjellet.

I Trollheimen banet man seg først vei langs Drugua, fra Rotåsen gjennom Drugustoene over Bløtmyrene, der man kom inn på sæterveien til Jøldalen fra Grindal i Rennebu. Fra Jølvatnet ble det vardet gjennom Svartådalen. Videre ble det i Folldalen ryddet vei fra Slettafossen ned til Fiskesæter og derfra over Løsetsæter til Faldveggen oppe i Folldalen. Veien fra Faldveggen forbi Sprikletjernene til Storli ble oppvardet.

Nå da denne fjellverdenen var åpnet for turister, måtte man også skaffe dem losjmuligheter. I 1889 sluttet foreningen, sammen med Kristiansund Turistforening, kontrakt med gårdbruker Ingebrigt Einersen Fiske om å oppføre en turisthytte ved Fiske- og Langlisæter i Folldal.

Dalatårnet — Innerdal.

Hytta ble lagt på en liten høyde østenfor sætrene. Den ble bygd i 2 etasjer og inneholdt 4 soverom — 2 med ovn — og i alt 16 senger, fellesstue med peis, kjøkken og rom for tilsynsfolket. Hytta kostet fullt oppført med ovner kr. 2.300,00. Dertil kom alt inventaret og utstyret. 11. juli 1890 ble hytta åpnet for publikum, og Ragna Strand var vertinne.

Kristiansund Turistforening oppfylte ikke sine forpliktelser og løfter. De nærret ingen synlig interesse for hytten i Folldalen lenger, og tok ikke del i arbeidet med den. Derfor ble det den 30. mars

1895 vedtatt at TT helt skulle overta hytta. Den fikk nå navnet «Trollheimshytten».

Opprettelsen av Trollheimshytta brakte med seg nye muligheter for turer. Det ble merket stier fra Boggevoildssæter i Svartådalen: til Trollheimshytta, til Trollhætta, til Geithætta. Fra hytta: til Rindalen, til Vassendsætra ved Gjevilvatnet og videre til Storli i Lønset, over Mellomfjell til Rolsjordsætra (Skaremsætra på kartet) ved Gjevilvatnet. Fra Storli i Lønset til Innerdalen, og over Nøstådalen til Kårvatn i Todalen. Videre ble det lagt bru over Folla, slik at de som ville, kunne bestige Snota.

I Sylene gikk arbeidet med anlegg av ruter like godt. Vi fikk ruter mellom Stuesjø—Nedalen—Enbogen—Fiskåvollen—Storsylen. Stuesjø—Storlien. Stuesjø—Brekken forbi Aursunden. Nedalen—Enbogen (øst for Essandsjøen). Tydalen—Bukhammeren—Holtålen. Kort sagt, vi fikk ruter med Stuedal og Nedalen som utgangspunkt, over de vakre fjelloverganger til Gauldalen, Røros, Meråker og Jämtland. Etter hvert som fjellverdenen åpnet seg for turistene, steg behovet for kvarterer der en kunne få overnatte og få seg en matbit. TT ordnet seg etter hvert med avtaler om losji på gården hos Jon Nedalen oppe under Sylene, på Stuedal ved Stuesjøen, på Gilså hytte i Meråker, på Vollansætra hos Paul Grindal ved Jølvatnet, på Boggevoildsætra hos Ole Bogevold i Svartådalen (under Trollhætta) og hos Ole Løset på Storsætra. Likeledes fikk vi kvarter ved Riasten og på Fiskåvollen under Storsylen, og Per Jonsen Brynhildsvold oppførte en stor sæterstue på Storellevollen ved Aursunden.

Landsfolket innså også etter hvert at turistene var av økonomisk betydning for dem. De til dels svært primitive sætrene deres ble satt i stand og utvidet, så det ble ikke lenger noen problem med overnattingsmuligheter. TT sendte et sirkulære til dem som ville ta imot overnattingsgjester om hva det krevdes av rimelig stell. Frk. Monsen reiste i 1894 rundt i Selbu og Tydalen på TT's bekostning for å opplyse kvarterholderne om mat- og husstell.

De turiststasjonene som vedtok TT's takster for bevertning, fikk tilsendt en rød vimpel med TT i hvitt. Den røde TT-vimpelen har vært hyttenes kjennetegn helt siden 1896. Den har blitt et symbol

Jøldalshytta — Trollheimen.

for TT, og mange er det vel som med lengsel har sett vimpel'n dukke opp etter en lang dags marsj.

I juli 1892 fikk TT en oppmuntring, da den ved fiskeri- og turistutstillingen i Kristiansund ble tildelt diplom og medalje i sølv — høyeste utmerkelse i turistavdelingen — for fortjenester av turist-saken. Den samme utmerkelse ble oppnådd i 1898 på Bergensutstillingen, der TT deltok med egen stand, der alle foreningenes publikasjoner som reisehåndbøker, brosjyrer, årbøker, karter osv. var utstilt, samt en del bilder, panoramakartet fra Gråkallen og en del skinn av dyr som det kunne jaktes på her nordenfjells.

En slik utmerkelse var jo svært oppløftende, og man gikk enda ivrigere inn for saken. Foreningen tok opp igjen saken om et chausséanlegg til Fjeldsæter og bygging av et turisthotell og sanatorium samme sted. De fikk dannet et nytt aksjeselskap og satt i gang arbeidet.

For å trekke flere ungdommer til fjells, ga TT fra 1899 og i flere

år framover noen stipendier til skoleungdom, som skulle brukes til en fjelltur. Både på Nedalen og Trollheimshytta var det ansatt fjellførere, slik at de som ikke var vant eller torde gå alene, kunne få følge.

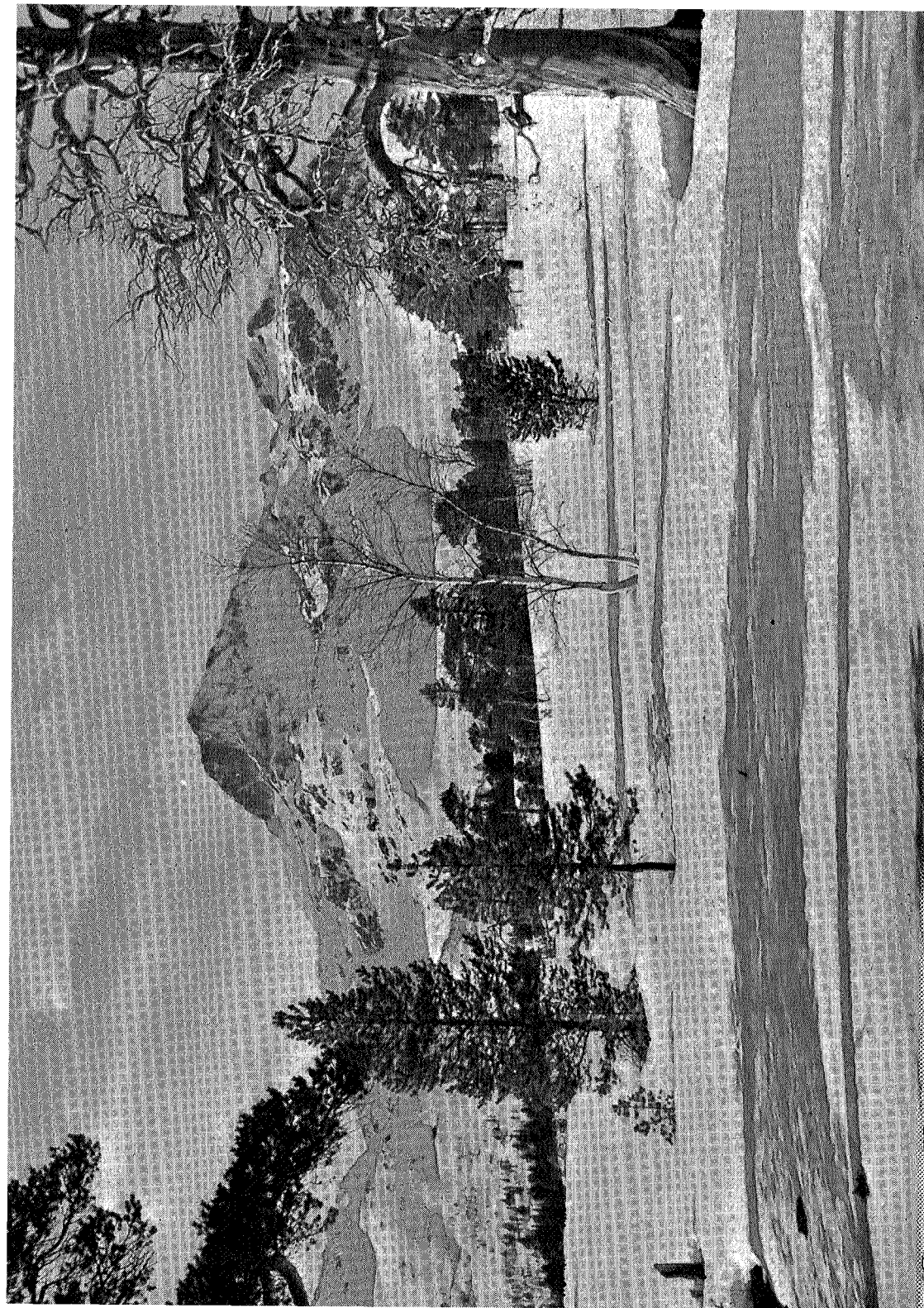
I 1896 sluttet TT kontrakt med Lars Østby og Johannes Aas om oppførelse av en turisthytte på Storeriksvold ved Essandsjøen, på fjellovergangen Stuedal—Storlien. Hytten fikk to rom med to senger i hvert. Hytten med det nødvendige utstyr, kostet i alt kr. 473,07. Det viste seg at denne hytta ble svært populær, og besøket ble stort allerede fra begynnelsen, så man måtte snart utvide med et par senger.

På Nedalen måtte man også utvide. Og sommeren 1897 fikk vi en selvstendig hytte der med 4 senger og det nødvendige utstyr, slik at det nå i alt var 8 senger til disposisjon der. Men dette viste seg snart å være for lite, og til sesongen 1904 var hytta flyttet ca. 300 m fra Nedalens hus, og en ny hytte var bygget til den gamle. Den nye inneholdt ett soverom med seks senger og en stue med peis og veggbenker.

TT fikk tidlig i stand et samarbeide med Svenska Turistföreningen. STF fikk i 1896 ferdig Sylhyddan. Sylhyddan ligger 952 m o. h. like ved grensen mot Norge, i en dalsenkning mellom Sylene og de betydelige fjellene østenfor. Denne hytta åpnet igjen større muligheter for fjellvandrene. Nå kunne de gå rundt hele Sylmassivet, og de kunne bestige topper og egger fra forskjellige utgangspunkter.

Nok et nytt område ble tilgjengelig da brukseier Paul Birch i Selbu i 1903 ga TT hytten sin ved det nedlagte kvernsteinsbruddet Kvittyten i Rotldalen (ruten mellom Selbu og Meråker). Hytta var ikke i så god stand, men det ble utført en del reparasjoner på den. Den ble ikke betjent, men var et velkomment «krypinn» for dem som ville ferdes i dette ennå lite beferdete fjellområdet. Dessverre ble hytta flere ganger sterkt ramponert av uvedkommende. TT så seg ikke i stand til å sette den i brukbar stand igjen, og den ble senere gitt tilbake til Birchs arvinger.

«Foreningen for reiselivet i Norge» ble stiftet 30. januar 1903, og TT gikk inn som medlem med en årlig kontingent på kr. 50,00. Men måtte året etter melde seg ut igjen p.g.a. streng økonomi. Gikk

senere — i 1906 — inn som medlem av «Turisttrafikkforeningen» i Trondhjem.

I Trollheimen blomstret også fjellturismen. Etter hvert ble det et sterkere behov for en egen turisthytte ved Jølvatnet på ruten Meldalen—Trollheimshytten, da stellet på de sætrene som var der var så dårlig, og eierne var svært uvillige til å ta imot gjester. Dessuten ble jernbanen til Løkken snart ferdig, og det ville lette atkomsten til Jøldalen.

TT fikk så kjøpe Grindalssetra av Peder Tverdal i Rennebu i 1907. Eiendommen besto av sæterhus, fjøs, høybu og to mindre, helt ubrukelige hus. Husene lå vakkert til øverst på en stor sætervoll vest i grenda. Tømret fra fjøset og høybua ble brukt til å utvide selve setra, så den ble på to rom og kjøkken og et lite bislag. Det var i alt 10 senger, og i den ene stua var det en peis og i den andre en ovn. Omkostningene på denne nye stasjonen ble med kjøpesum, ombygging, innredning og inventar omkring kr. 1.300,00.

Men denne hytta ble fort for liten, og dessuten ble det nødvendig å utføre en god del reparasjoner på den. Foreningen bestemte seg isteden for å bygge en ny hytte, og arkitekt H. Grendahl utarbeidet tegningene til den nye Jøldalshytta. For å skaffe midler til å reise den, ble det tegnet obligasjoner à 10 kroner stykket. Oppførelsen av hytta kom på vel kr. 11.500,00. Den ble ferdig til sesongen 1918, og alle rommene ble utstyrt etter hvert. Vannledning og vask ble innlagt både i 1. og 2. etasje sommeren etter.

Senere er Jøldalshytta utvidet og modernisert flere ganger, senest i 1963. Den er blitt svært vakker, og kan nå by på 48 senger. Besøket har i alle år vært stort, da hytta ligger ved en av de mest benyttede innfartsveiene til Trollheimen. Fiskemulighetene i Jølvatnet er kjent for å være gode, og TT har egen robåt og naust til gjestenes avbenyttelse. Jøldalshytta ligger 725 m o. h.

Etter hvert som kommunikasjonene ble bedre og folk fikk ordnede ferier, ble besøket på hyttene stadig større. I 1914 ble Trollheimshytta holdt åpen for første gang i påsken. Enkelte hadde besøkt hytta om vinteren allerede helt fra starten, da man kunne få låne nøklene. Påsketraffikken og Dovrebanens bygging var hovedgrunnene til at man tok opp spørsmålet om å utvide hytta i 1911.

Trollheimshytta — Trollheimen.

Bj. Eidsmo.

I årene 1912—15 ble hytta påbygget etter planer av arkitekt Grendahl og fikk nå den form som den beholdt uforandret i 35 år. I 1. etasje ble det innredet spisestue og kjøkkenet utvidet. Tilbyggets 1. etasje inneholdt bare den store peisestua på nesten 60 m². Trollheimshytta fikk i denne skikkelse fullt innredet 36 senger. Tømringen og snekkerarbeidet ble utført under ledelse av Lars Tørseth. Arbeidet kostet nærmere kr. 5.000,00, men det manglet ennå atskillig utstyr.

De branntekniske forhold var særlig dårlige, og politimesteren i Kristiansund forlangte i 1948 at dette ble rettet på. Styret håpet da i forbindelse med dette arbeidet å få gjennomført en rekke forbedringer, om mulig en meget ønsket utvidelse. Men p.g.a. de andre omfattende byggearbeidene som da var i gang, var det vanskelig å skaffe midlene som måtte til.

På generalforsamlingen i 1950 ble det derfor opprettet et aksjonsutvalg, «SOS Trollheimshytta», som skulle hjelpe styret med å skaffe penger til byggingen. De klarte å samle i alt ca. kr. 55.000,00 i penger

og byggematerialer. Foreningen fikk kr. 25.000,00 i bidrag fra Feriefondet. Pengene ble delt likt mellom Trollheimshytta og Storerikvollen. Dermed hadde man dekning for byggesummen, men p.g.a. prisstigning ble den samlede byggesum opp mot kr. 80.000,00.

Følgende behov ble oppfylt:

1. Tilfredsstillende branntekniske forhold.
2. Frostfri kjeller.
3. Skikkelig størrhus.
4. Modernisering og utvidelse av kjøkkenet.
5. Rom for betjeningen.
6. Tørkerom og vaskerom.
7. Flere sengeplasser, dvs. utvidelse.
8. Utvidelse av spisestuen.

Arkitekt Tønseth løste oppgaven på en enkel og praktisk måte. I 1. etasje finner vi peisestue, forstue med kontorboks, spisestue, kjøkken og to betjeningsrom. I 2. etasje går en rett, langsgående gang med soverom på begge sider, samt tørkerom og vaskerom. Etter ombyggingen har hytta 56 senger. Hytta ble innviet med en svært vellykket fest den 28. juli 1952, hvor de fleste som hadde vært med på å reise hytta, var til stede, samt en rekke tilreisende gjester. Hytta fikk mange lovord og mye ros både for interiør og eksteriør.

Trollheimshytta ligger i hjertet av Trollheimens fjellverden, 540 m o. h. Det er en svært trivelig hytte, og mange benytter anledningen til å ta en hviledag der. Da kan man f. eks. bestige Snota, som er 1689 m, en tur på 8—10 timer tur-retur. Eller man kan hygge seg i de trivelige oppholdsrommene, hvor man finner en lun hjemme-hygge. Alt i forstua møter man den hyggelige atmosfære som går igjen i alle oppholdsrom, skapt av gode bruksmøbler og friske farger i tekstiler og på dører og listverk. Morsomt er kanskje de mange vakre bruks- og prydgjenstander av gammel bygdekunst som folk i Surna og Rindal har forært til Trollheimshytta, og som gir interiørene preg av å være vokst ut av disse bygders sikre tradisjon.

27. august 1913 ble det undertegnet kjøpekontrakt angående Neøyene, g.nr. 189, b.nr. 3 og Neøyene østre, g.nr. 190, b.nr. 6 i Tydalen. Det var ingeniør Jørgen Lysholm som solgte eiendommene

med alle dens hus til TT for den samlede sum kr. 10.000,00. Ole Valseth, som hadde forpaktet den hittil, fortsatte med det til juni 1917, da Ole Lien ble ansatt som ny. Forpakteren skulle samtidig ha oppsynet med turisthytta og skulle være fjellfører for dem som måtte ønske det.

11. september 1919 solgte TT til Trondhjems Elektrisitetsverk de rettigheter som de som eier av Nedalsgårdene hadde i Nea og dens bielv Ekornåen, dvs. rett til vannet, tillike med grunnen av elveleiet og til høyeste flomvannstand, for summen 15.000,00.

Selve Nedalshytta, som ligger idyllisk til i bjørkeskogen like bortenfor gården, ligger 700 m o. h. I 1921 ble det foretatt en betydelig utvidelse av hytta. Arkitekt H. Grendahl utarbeidet også nå tegningene. I 1935—36 ble den på nytt utvidet og ombygget. Vannspørsmålet var litt av et problem, og det var ofte trasig å få hentet vannet. Men så fikk man lagt det inn i huset ved hjelp av et pumpesystem. Senere er det bygget et uthus som inneholder dusj, badstu, W.C., vedbu, redskapsbu og lagerplass for matvarer o. l. Selve hytta er også modernisert og har nå 55 sengeplasser. Dessuten disponerer foreningen 12 senger på Nedalen gård. Så det finnes i alt 67 sengeplasser. Hytta er svært populær og ligger blant de første på overnattingsstatistikken. Siden man fikk vei helt fram til Sylsjøen, har jo atkomsten til hytta blitt mye lettere. Blant annet er det svært mange svensker som besøker hytta, da det er en skjønn opplevelse å gå fra Sylstationen gjennom Ekorrdørren til Nedalshytta. Fiskemulighetene i Nea og de omkringliggende elver og sjøer er veldig gode. Å komme over Nea er ikke så vanskelig lenger, for et sted er det bygd bro over, og et annet sted har TT to robåter — en på hver side.

TT har mange gode venner som husker foreningen med gaver av forskjellig art. Minister Halvard H. Bachke testamenterte sin eiendom Stuevollen vestre i Tydal til TT. Lars Stugudal, som har drevet gården siden 1921, fikk kjøpe gården og størstedelen av skogen. TT beholdt ca. 100 mål.

TT gjør også mye mer enn å bygge hytter. Foreningen forsøker så godt det lar seg gjøre å ta vare på og verne de vakre naturområdene vi har.

I 1913 ble det i Jølvatnet satt ut 5000 ørretyngel i et forsøk på å bedre fiskebestanden. Samtidig fikk man alle grunneierne til å gå med på at fisken skulle fredlyses i gytingstiden.

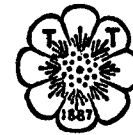
I 1916 ble, på anmodning, områdene rundt Nedalen fredet. Det skulle ikke være lov å samle planter der uten at man hadde spesiell tillatelse. Dette området var det rene eldorado for botanikere, og man var redd for at mange av de sjeldne plantesortene som vokste der ville dø ut ved uvettig samling.

Senere er det anlagt en botanisk have i skråningen opp mot Blåhø i Trollheimen. Hver enkelt plantesort er forsynt med et skilt hvor både dens norske og latinske navn står.

Tre år i trekk i begynnelsen av tredveårene, satte TT i gang med skogplanting omkring hyttene i Sylene og Trollheimen. Man fikk bidrag fra Det Norske Skogselskap og ca. 60 skoleungdommer utførte arbeidet mot gratis opphold på hyttene.

Av andre ting angående TT som kan være av interesse, nevnes:

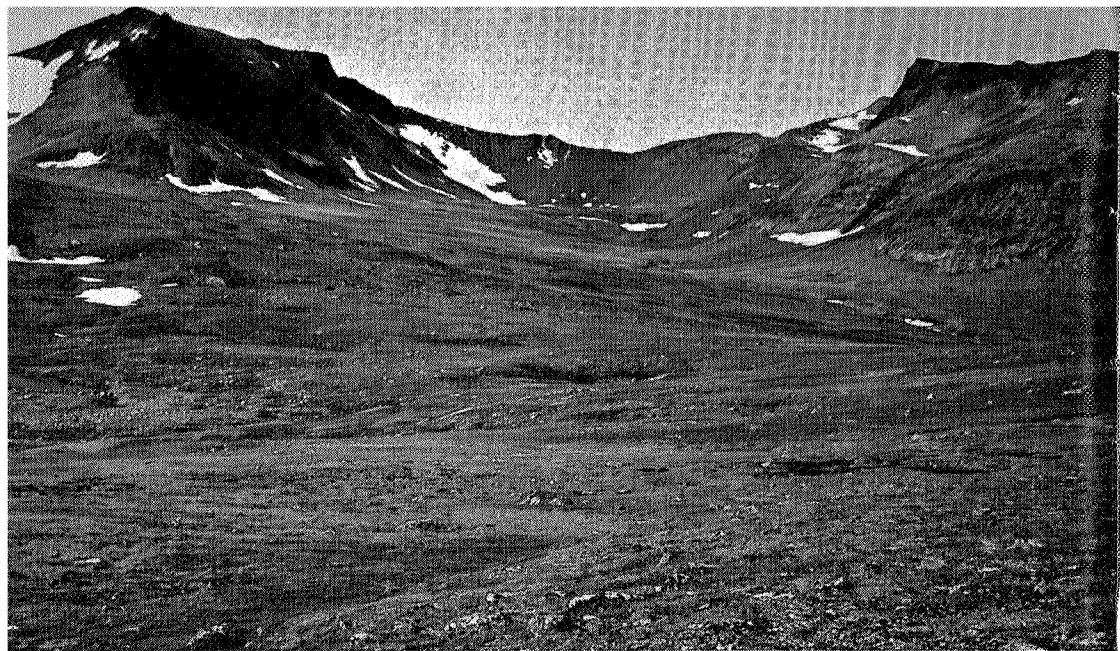
På generalforsamlingen i 1915 ble det av konservator, dr. H. Broch, framlagt et utkast til merke for foreningen — en stilisert reinrose. Den ble utført i form av en knapp i emalje, og ble godkjent som TT's merke.

Det første musikkinstrumentet til en av hyttene ble anskaffet i 1917. Det var et trekkspill som ble kjøpt til Trollheimshytta for et innsamlet pengebeløp.

På stiftelsesdagen 20 år etter, altså i 1907, ble Carl Schulz utnevnt til æresmedlem for hans fremragende arbeide innen foreningen. Han var det første æresmedlem.

Arkitekt H. Grendahl er den første som ble tildelt noen utmerkelse i form av en gave fra TT. Han fikk på generalforsamlingen 29. april 1921 overrakt et gullur med inskripsjon, som takk for at han til enhver anledning har utført arbeide som foreningens arkitekt uten å ville motta noe for det.

Tempeldalen (Sylene) — svensk side.

S. T. F.

Ved Gjevilvatnet kjøpte TT i 1919 en tomt på ca. 10 mål, og prisen pr. mål var kr. 200,00. Tomta lå nordvest for Rolsjordsæter, mellom denne og Kvalsjordsæter. Nødvendigheten av en hytte her ble stadig mer påtrengende, da sætereierne ikke lenger ville motta turister. Likeså ble Dovrebanen snart ferdig, så turiststrømmen gjennom Trollheimen ville øke ytterligere.

I september 1921 ble det så besluttet å kjøpe en gammel kapteinsgård fra Oppdal. Den tilhørte Ole Vindal i Lønset. Den ble kalt Sliperstua, og døra var merket 1816. Sliperstua ble oppført på tomten ved Gjevilvatnet og et mindre tilbygg ble bygd i tilknytning til den. Hytta fikk således en stor og rommelig peisestue, spisesal, 8 soverom med i alt 24 dobbeltsenger, kjøkken med anretning og kjeller. Fullt ferdig med inventar, innlagt vann og med tomt, kostet hytta kr. 35.861,81. Den 1. juli 1922 ble hytta innviet.

På Storerikvollen i Sylene fikk TT 16. juni 1921 bykslet en tomt av de Angellske Stiftelser for å oppføre en turisthytte der. Arkitekt H. Grendahl utarbeidet igjen tegninger og arbeidsbeskrivelser. Hytta inneholdt kjøkken med kjeller, spisestue, peisestue og 3 soverom med

i alt 14 senger. Med inventar, utstyr og innlagt vann kom hytta på ca. kr. 22.000,00. Den var ferdig og ble innviet palmesøndag 25. mars 1923.

Storerikvollen er i likhet med de andre hyttene betydelig utvidet og modernisert i løpet av årene. På baksiden av den første hytta er det bygget en to-etasjes soveromsfløy, så nå kan hytta framby i alt 55 sengeplasser. Storerikvollen ligger på en høyde av 760 m o. h. Hytta ligger på en svært vakker sætervoll, og har en storslagen utsikt over Essandsjøen og hele Sylmassivet som bakgrunn. Det er nå mye lettere å komme fram til Storerikvollen, da det er anlagt vei fra Ås i Tydal og helt fram til Essandsjøen. Fra Nauståa kan man kjøre med motorbåt helt fram til Storerikvollen, eller man kan ta Kjerreveien fatt rundt vatnet.

Nå da Trollheimen og Sylene var ganske godt forsynt med hytter og andre kvarter, kom Orkelsjø-traktene inn i bildet. Man så seg der om etter muligheter for kvarter, og det endte med at TT i 1925 kjøpte hytta til byfogd Løcke ved Sjøsaeteren på nordvestsiden av Store Orkelsjø, for 4000 kroner. Eiendommen var på ca. 20 mål. Hytta besto av 2 rom på ca. 4 ganger 4 meter, og den ble påbygd 2 soverom og én gang. Videre fulgte det med en båt og andel i nøst. Man fikk også istand avtale om losji på Borkhussætrene i Saatteldalen. Så nå var nok et fjellområde gjort tilgjengelig for turister.

Orkelsjøhytta ligger 1070 m o. h., den er altså TT's høyst liggende hytte. I dag går det an å kjøre den 18 km lange sæterveien fra Oppdal opp til hytta. Merkelig nok er ikke Orkelsjø-traktene blitt så mye beferdet — til og med ikke på sommers tid. Om vinteren er jo ikke sætrene åpne, så da er det verre med overnattingsmulighetene.

Så kom krigen, landet ble hårtatt og alle forhold ble med ett forandret. Også TT opplevde sin 9. april 1940, men vi må være glade for at vi i spissen for vårt styre hadde en så utmerket mann som advokat Thor Tharum. Han var rolig, men bestemt. — Klok og behendig red han de første stormer av.

Men tyskerne kastet snart sine øyne på foreningen, dens hytter og dens virke. Stadig innrykk i hyttene med ødeleggelse av inventar, tyveri av innbo og vertinnenes matbeholdninger, bevirket store

vanskeligheter med driften for norsk regning. Men det hanglet og gikk med stadig tautrekking mellom styret og de grønnkledte inntil oktober 1942. Fylkesfører Rogstad kunngjorde da gjennom avisene at Turistforeningens formann var avsatt og at det som ny formann var utnevnt en nazist. Thor Tharum ble kort etter arrestert, og ble sittende til krigens slutt med en kortere avbrytelse. Etter en del forhandlinger med den nye formann, ble det ordnet slik at det gamle styret skulle få fortsette å lede foreningen.

Man hadde håpet å kunne holde hyttene åpne, men allerede den 20. juli 1943 ble alle tre Trollheimshytter og Nedalen gård og hytte beslaglagt av Statspolitiet. Som sekretær hadde styret ansatt lektor Reidar Jørgensen. Det var et overmåte heldig valg, og han utførte litt av en Canossagang for å få hyttene frigjort.

Etter krigen ble Tharum gjeninnsatt som formann, men han fraba seg gjenvalg. Som ny formann ble valgt kjøpmann Arne Falkanger, en ivrig fjellvandrers med inngående kjennskap til våre fjelltrakter.

Etter krigen fikk fjellturismen en renessanse som TT's styre forsto betydningen av. Medlemstallet øket sterkt og TT fikk stadig flere gode venner, som hjalp til så godt de kunne på alle måter. Foreningens økonomi, som hadde vært anstrengt, ble nå etter hvert brakt over på pluss-siden.

Til tross for at det var dyrtid og mangeltid, klarte TT på tre år å bygge tre moderne turisthytter.

Det var først Schulzhytta på Stormoen, som ble innviet 3. juli 1948. Hytta fikk navn etter foreningens første formann, Carl Schulz, som i 1937 på foreningens 50-årsjubileum ga kr. 10.000,00 til en hytte i Fongentraktene.

I 1945 ble det ordnet med festing av tomt i statsallmenningen, og arkitekt Roar Tønseth utarbeidet alle tegningene. Hytta fikk et vakkert utseende og et meget hyggelig interiør. Hytta er i to etasjer og med ordentlig kjeller under. Den ligger 583 m o. h., på en høyde litt bortenfor sætervangen og har en flott utsikt mot Fongen, Ruten og Melshogna. Det er en svært koselig hytte og kan by på 30 senger. Det store, nye og vakre fjellområdet som Schulzhytta gjør tilgjengelig for fjellvandrere, har noe for enhver smak — både høye fjelltopper

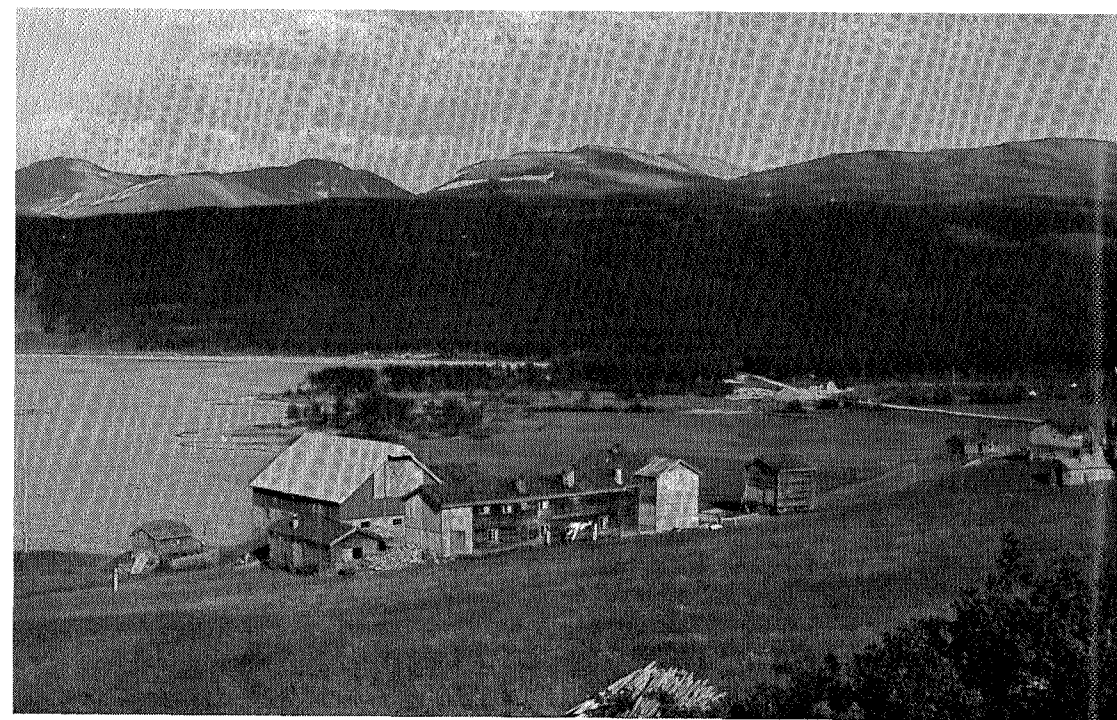
og store, slette vidder og myrer. Et blikk på kartet viser at hytta ligger i et knutepunkt for en rekke ruter. Letteste atkomsten er fra Kubjörga på Tydalsveien. Men det er også fint fra Evjegjerdet i Selbu. En av de flotteste turene i Sylene er fra Schulzhytta over Saufjellet til Ramskaret og Ramsjøen og derfra videre til Storerikvollen.

Den neste hytta ble «Nordpå» i Aunegrenda i Haltdalen. TT kjøpte eiendommen Haugen, g.nr. 28, b.nr. 2 og 5 i Haltdalen, av Ingeborg Galåen for kr. 11.000,00. Arkitekt Roar Tønseth utarbeidet nok en gang tegningene for ombygging og tilbygg. 9. juli 1949 ble så hytta innviet. Den er TT's eneste hytte som er åpen hele året, og spiller derfor en stor rolle i utferdslivet. Både hytta så vel som terrenget rundt den egner seg ypperlig til kurser og treningsleirer. Hytta er moderne utstyrt, men alt er bygget slik at det står i stil med den gamle bebyggelsen ellers i bygda. Hytta har i alt 40 senger, fordelt for det meste på 2- og 3-mannsrom.

Bortsett fra de praktfulle omgivelser hytta ligger i, er det knyttet gammel tradisjon og historie til stedet, og dette gjør stedet til litt av en attraksjon. Armfelt lå med sine karoliner i leir like ved, før de den 29. desember 1718 tok fatt på sin tragiske ferd over Bukkhammeren. Denne ferd endte med døden ved Øyfjellet og Essand. TT har i flere år vært den Svenska Turistföreningen behjelpelig med å arrangere fellesturer, både sommer og vinter, hvor de går i Karolinernas spor.

Et par år etter at hytta var innviet, mente Haltdalen jordstyre at det var en skam at jorda som tilhørte eiendommen bare lå brakk. TT bestemte seg da for å dyrke opp jorda. Et sauavlslag ble opprettet, som skulle drive sauavl uavhengig av TT's regnskaper, men i 1965 overtok TT, og for første gang ble sauefjøset drevet med overskudd. Nå sist sommer hadde vi 93 dyr — med smått og stort — i fjellet.

TT hadde i løpet av krigen fått et nytt kvarter i Sylene, da de fikk leie ingeniørboligen ved de nå nedlagte Kjøli gruver. Huset ligger 1065 m o. h., under Kjøliskarven på overgangen fra Gauldal til Stugudal. Nå er hytta ubetjent, men TT har et lager mat der, samt sengetøy og utstyr. Det finnes 12 senger der. TT har ikke noen fast leietid, og det er derfor uvisst hvordan det blir med dette

Stugudal med Skardørsfjell (tilv.).

Knut Aune.

kvarteret nå da man har tenkt å starte borer i gruvene igjen. TT arbeider med planer om kanskje å oppføre en ny hytte i nærheten.

Så i 1950 ble på St. Hans-dagen den nye tilveksten på Gjevilvasshytta innviet. Gjevilvassdalen er en av hovedinngangsportene til Trollheimen, og TT's styre hadde i lengere tid arbeidet med å få i stand en utvidelse, for Sliperstua ble etter hvert for liten. Til sist kom man i kontakt med gårdbruker E. Syrstad i Meldal, som hadde en gammel, fredet bygning — den såkalte Tingstua — til salg. Tingstua var i nokså dårlig forfatning, men tømret var godt og størrelsen passet helt utmerket, den var på $17 \times 8,7$ m i 2 fulle etasjer. Riksantikvaren tillot at bygningen ble flyttet, og man fikk innrede 2. etasje som man ville mot at 1. etasje skulle være uforandret. Eidsvollsmannen, sorenskriver Rambech, hadde bodd her.

På nytt klarte Roar Tørseth på en mesterlig måte å sette sammen de to gamle bygningene og innrede dem. Sliperstua og Tingstua ble bygget sammen med et mellombygg, som danner hovedinngangspartiet og hovedoppgangen til 2. etasje. Bak mellombygget, i et

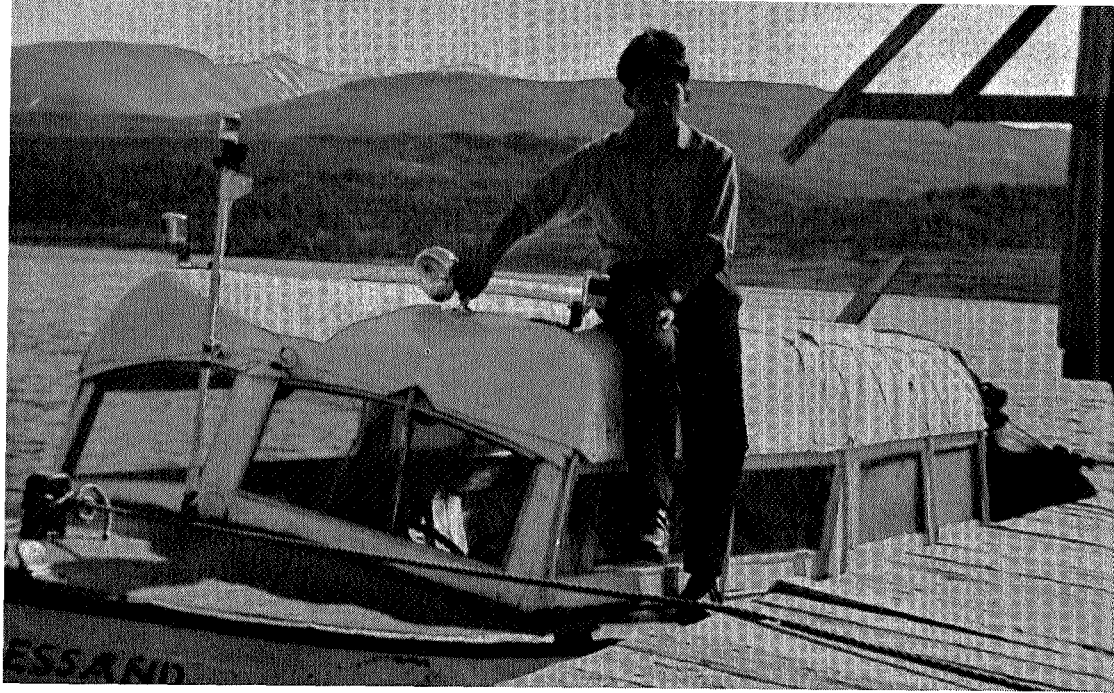
en-etasjes tilbygg, ligger det nye kjøkkenarrangement. Under hele Tingstua og mellombygget er det en stor, prektig kjeller. I 1. etasje er den gamle peisestua, tingstua, spisestue, forstue, hall, kjøkken og betjeningsrom. Fra første etasje fører 3 trapper opp til 2. etasje, hvor vi finner 7 stykker 4-sengs og 9 stykker 2-sengs soverom og 2 tørkerom. I alt er det 52 gjestesenger på hytta. Alle rommene har elektrisk lys fra eget dieselaggregat på 6 kW, som er plassert i uthuset et stykke unna for ikke å gi sjenerende støy.

Gjevilvasshytta ligger 695 m o. h. i ei sætergrend, et par minutter opp fra Gjevilvatnet. Man kan kjøre med bil etter sæterveien helt fram. Det er en vidunderlig utsikt fra hytta, og terrenget rundt den passer både til kortere og lengere turer. Vil man ta seg en tur på vannet, har TT båt til disposisjon. Det er rett og slett forjettende å fare etter vatnet innover mot Vassenden.

Fra Gjevilvasshytta kan man ta båten over vannet og legge turen over toppen av Okla og så ned til TT's kvarter Kåsa i Storlidalen. TT fikk i 1949 leiet Kåsa ved Vassli i Storlidalen. Siden den tid har TT hatt kvarter der. Stedet er som skapt for hyttedrift, og det er et ønskested for ferierende slik det ligger 650 m o. h. ved det vakre Ångårdsvatnet, som er et godt fiskevatn og har en flott badestrand. Kåsa ligger rett mot sola i nordhellinga, med vakker bygd på flere kanter og det hele kranset av imponerende fjell. Huset kan by på 22 senger. Atkomsten er lettest fra Lønset i Oppdal, en 18 km bilvei. Ellers er en henvist til fjellveiene fra Sunndalen (Gruguskaret), Innerdalen, Todalen, Trollheimshytta og Gjevilvasshytta.

Mange syntes det var for drøy dagsmarsj mellom Storerikvollen og Schulzhytta. Arkitekt Tønseth hadde allerede før krigen laget planer til en mindre hytte uten betjening ved Ramsjøen, men da krigen kom, ble planene utsatt. I 1956 ble så styret enig med oppsitterne i Ås i Tydal om en overenskomst, slik at en hytte som ligger ved sørøst-enden av Ramsjøen ble satt i stand og avlåst. Interesserte får utlevert nøkler på Storerikvollen og Schulzhytta mot et depositum. Hytta inneholdt det nødvendige av sengetøy, kokeredskaper o. l., og var beregnet på selvbetjening.

I 1965 fikk TT bygget en ny hytte ved Ramsjøen. Denne ligger

Theodor Brandsfjeld — sjef for de maritime krefter på Essandsjøen (Sylene).

790 m o. h., like ved foten av Fongen. Hytta er en selvbetjeningshytte med 4 køyer. Den er utstyrt med sengetøy, kokeredskaper og annet inventar, og har et lager av mat.

Se mere om den nye Ramsjøhytta i annen artikkel i denne årboka.

Da Hjalmar Olsen, Lønset, døde i 1961, arvet Trondhjems Turistforening hans eiendom Dindalshytta i Dindalen. Det er en dal som skjærer seg inn i Dovremassivet på sydsiden av Sunndalen. Hjalmar Olsen hadde siden begynnelsen av siste krig avtale med TT om kvarter, og han snakket ofte om at når han døde, skulle TT overta hytta og boksamlingen hans. TT har nå restaurert og satt Dindalshytta i stand, og en må si det er et festlig sted. En morsom blanding av gammelt og nytt gjør at en på denne hytta møter en egenartet stemning. De gamle, knudrete trestammene som Hjalmar i sin tod bar opp og plasserte ved inngangen til hytta, de gamle, rosemalte dørene og de festlige kopperkjelene og karene og alle de andre rare «snurrepiperiene» som han pyntet opp med, alt dette er tatt vare på. Hytta har 9 senger med gode skumgummi-

madrasser. Man kan desuten skaffe soveplass til ytterligere 8 personer ved å re opp på sengbenker på soverommene og i peisestua.

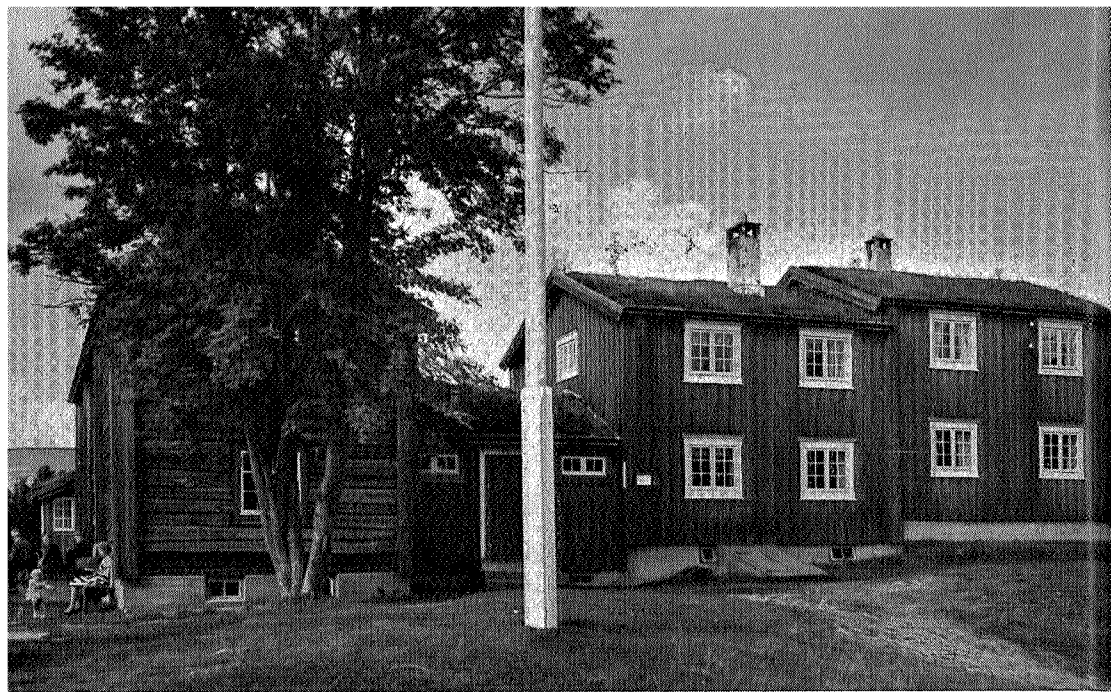
Inn til Dindalen når en lettest ved å ta av fra hovedveien ved Lønset og gå, eventuelt kjøre bilen, opp de 3 km til Blokkhus. Herfra er det ca. 1 times gang etter god setervei fram til Dindalshytta. Veien er litt bratt til å begynne med, men blir slakere etter hvert, og nesten umerkelig er en oppe i 850 m høyde ved hytta. Hytta er et glimrende utgangspunkt til de mektige fjell som ligger rundt dalen. I nord har vi Gråhø med sine 1505 m, østover har vi plataet med Soløyfjellet og Brattskarven, som går opp i 1578 m, og i syd har vi Blåfjellet, 1710 m, og Snøfjellkollenes mektige, snødekte topper på 1863 m.

I Dindalen finner en fremdeles det gamle sætermiljø. Her ystes ost og kinnes smør. Her er ikke elektrisitet, her er ikke bilvei, men her er ro og stillhet. I Driva kan en også få prøve fiskelykken.

Carl Schulz la stor vekt på å skape trivelige hytter med enkelt, men kraftig kosthold, og det mål har alle senere styrer også satt seg. Når en går på våre hytter i dag, vil en legge merke til mange detaljer som gir dem et eget særpreg. Byggemåten er lagt nær opp til gammel byggeskikk i vedkommende bygd. Dette gjelder også i innbo og inventar. Rommene på de fleste av hyttene er døpt etter traktene i omegnen, og navnene står pent utskåret i treskilt på dørene. Det er jo mye hyggeligere å bo på «Botnhammeren», «Ruskåsen» og «Grønnfjellet» — istedenfor på nr. 4, 6 og 9. Og så lærer man litt lokalgeografi med det samme.

Det er lagt an på å gjøre hyttene intime og koselige, preget av en viss gammeldags, god stil, som har falt i alles smak. Når dette er nevnt, ligger det nær å nevne han som ga hyttene sitt særpreg: Arkitekt Roar Tønseth sen. Hans sans for stil og farge har vakt beundring langt utenfor Trøndelag. Han har vært — og er fremdeles — Turistforeningens konsulent ved alle forandringer på hyttene og har en meget stor andel i det gode renommé som våre hytter har.

I denne forbindelse bør også foreningens «sydamer» nevnes. «TT's gode feer», som de blir kalt. Gjennom mange år, helt siden 1946, har syforeningen, stiftet av fru Astri Mittet Angermann, ordnet med alt sengeutstyr, duker, løpere, gardiner etc. som trengs til

«Nordpå», T.T.'s helårshytte i Haltdalen.

Bj. Eidsmo.

hyttene. Det er ikke få kilometre som er feid unna i travle vinterkvelder — til glede for den glade vandrer som søker hvile etter en anstrengende tur, og ikke mindre til glede for den som fryder seg over solid og vakkert utstyr både i oppholdsrom og soverom. Hva dette har betydd for foreningens økonomi vil enhver forstå, når en hører at alt arbeidet har vært — og er — gratis.

Å få fraktet varene inn til hyttene er en sak for seg. Alt bør være på plass til gjestene kommer. Uvær før påske har ofte satt en stopper for dette, men takket være gode hjelpere i bygdene, har alt oftest ordnet seg. Tidligere var det hest og kar som var eneste muligheten, men i dag har vi jo både fly og weasel. Spesielt bør nevnes de to fjellkarene: Modolf Moen, Øvre Surna og Halvard Lilleevjen, Selbu, som i mange år med hestene sine har sørget for transporten til henholdsvis Trollheimshytta og Schulzhytta. Vi er dem og alle de andre gode hjelperne stor takk skyldig — vi som kommer til hyttene og finner både mat og varme.

En spesiell avdeling innen TT er TTT: Trondhjems Turistfore-

nings Turkomité, som ble stiftet 8. mai 1930. Foranledningen var en vellykket fellestur på ski fra Reitan stasjon til Kjøli Gruber, som Dagspasten og NSB i fellesskap arrangerte i samarbeid med Turistforeningen.

Foreningens første Turkomité hadde følgende sammensetning: Haakon Aas, formann, Jon Berg, Magne Haave, Olaf Jensen, Egil Lie, Astri Mittet, Roar Tønseth, Per Vinje.

I årene framover til 1940 hadde Turkomitéen en rekke skiturer til de fleste fjelltraktene rundt om i Trøndelag, og likeså fotturer om sommeren. Flere vellykkede båtturer ble arrangert med hurtigruteskip som lå disponible i Trondheim om søndagene. Man stevnet enten utover eller innover Trondheimsfjorden, eller man tok avstikere inn i forskjellige fjordarmer på sørsiden av Trondheimsfjorden. Alle disse turene hadde svært god tilslutning.

Sommeren 1939 avviklet komitéen sin første kombinerte buss- og fottur.

Etter krigen ble Turkomitéen reorganisert i 1946. Drivstoffmangelen begrenset dens aktivitet de første etterkrigsårene, men ved inngangen til 50-årene kunne komitéen for alvor ta opp sitt arbeide på bred front. Fra 1950 har Turkomitéen årvisst sendt ut et trykt turprogram. Rekordår var 1961, da Turprogrammet inneholdt 35 forskjellige turer, og i tillegg kom så de faste ukentlige kveldsturer.

TTT har hver vinter arrangert skiutflukter. I sommersesongen har Turkomitéen tatt deltakerne med på mange kortere eller lengere fotturer på kryss og tvers i Trøndelags fjellverden. På hver topp man bestiger som er over 750 m, plantes en liten TT-vimpel i metall.

Fra 1957 har Turkomitéen årlig arrangert ukesturer i Trollheimen og likeså i Sylene fra 1958. Disse turene har vært populære og bestandig fulltegnet. Det har vært deltakere med fra hele landet, og flere utlendinger som har trivdes i det glade selskap som fjellvandrerne utgjør. En rekke kombinerte buss- og fotturer, herunder seterturer, har vært avviklet. TT-bussene har kjørt de fleste kjørbare veier i denne landsdelen.

TTT arrangerte de første bussturer Trondheimsfjorden rundt — kjørte den første fellestur på den nyåpnede vei Røros—Brekken—Tydal, veien til Aure, anleggsveien Reitan—Tydal, veien til Stokk-

Gjevilvasshytta — Trollheimen.

C. Jacobsen.

sund (alpeveien ute ved havet), den nye Mellomriksveien over Storlien første helg den var åpnet og den nye vei fra Orkanger til Selva, Agdenes fyr og Værnes i Agdenes.

Båtturene har de senere år blitt begrenset, dette skyldes mangel på høvelige båter. Men i pinsen ordnes det alltid en båttur, og målene for disse turene har vært mange og assorterte.

En må også nevne eskursjonene TTT har holdt, de ornitologiske, botaniske, forstlige, geologiske og soppturene, turer som etterpå har fått andre av landets turistforeninger til å gå til liknende arrangements. Det har også blit holdt utflukter til en rekke av de historiske steder som Trøndelag er så rik på. Disse eskursjoner er holdt i et godt og nært samarbeid med kyndige ledere fra Museet i Trondheim.

Kveldsturene TTT har arrangert i Marka i sommerhalvåret har dekket et behov og samlet tilfredsstillende deltakelse, særlig avslutningsturen med høstbålet og friluftsgriillen.

Turkomiitéen har arrangert flere foredragskvelder med film eller

fargelysbilder. Det er også holdt spesielle aftener for turdeltakerne før sesongene og som en populær avslutning på årets turer.

Alt i alt kan en regne med at lengden på vardete ruter er vel 100 mil. Det er samme distanse som fra Trondheim til Hammerfest, nordover — eller som fra Trondheim til Kiel, sydover. Enda er ikke tatt med de kvistede vinteruter eller de ruter som senere er blitt veier. Vinterrutene er merket med lange staker, og et par steder har man de siste påskene gjennom bjørkeskogen merket løypene med røde plastbånd. Sommerrutene er merket med rød maling på steiner, trær o. l. I 1902 ble en rute for første gang blinket med røde merker. Det var ruten fra Trollheimshytta gjennom Svartådalen til Boggevolvsætra.

I dette rutenettet vil det nødvendigvis bli mange elver og store bekker å krysse. Derfor er bruer og klopper blitt bygget der dette har vært mulig. Likeså er det funnet fram til og forbedret vadesteder.

Dessverre skjer det ulykker i fjellet som krever meneskeliv, særlig da i påsken. Den første påskeulykke som avisene forteller om, hendte i 1901, da en Oslo-gutt ble tatt av et skred ved Sikkildalsseter. Det er den første snøskredulykke i vår påskeskiløpings historie. Eter hvert har tallet på fjelvandrerere økt sterkt, men tallet på ulykker har tidligere på langt nær økt i takt. Når man tenker på hvor mange tusen det er som går i fjellet, er tallet på omkomne svært lite i forhold til de mange dødsofre det f. eks. kreves på våre veier.

Turistforeningen har gjort mye for å motarbeide ulykkene i fjellet. De driver opplysningsvirksomhet ved foredrag, kurser, artikler og brosjyrer. De kvister og staker vinterruter, og merker og varder sommerruter mellom hyttene. Førstehjelpsutstyr og skikjelke finnes på alle hyttene. Likeså radio for avlytting av værmeldingen, og alle hyttene står i forbindelse med hjelpekorps via telefon eller radio. På 5 av våre hytter er det innlagt telefon, den ene er til og med trådløs. Hva telefon betyr for sikkerheten i fjellet er klart. At telefonen forenkler problemet med forsyninger i sesongen er innlysende. Nevnes må også det at Turkomiitéen har skaffet foreningen blinkfyr på 5 av våre hytter. En tør derfor si at meget er gjort for å øke sikkerheten i fjellet. Telefonene på hyttene er en gave til TT

fra TTT, som gjennom årene har opparbeidet kapital som alltid går til TT's arbeid på en eller annen måte.

Den 28. mars 1889 sendte TT ut sin første årsberetning. Formatet var 9,5 cm × 15 cm og sidetallet var 16. Det var en liten, men morsom trykksak med mange viktige opplysninger.

I 1896 kom årsskriftet for første gang med bilder, i alt 5 stk. Formatet ble omtrent som nå, 14 cm × 21 cm og sidetallet ble økt til ca. 65.

I 1899 hadde årsskriftet for første gang med annonser. Årboka har siden hatt mange trofaste annonsører, og disse har i en vesentlig grad muliggjort utgivelsen av årbøkene.

Fra 1927 får årsberetningene virkelig utseende av en årbok, med lengere rutebeskrivelser og stoff av mere kulturhistorisk art og mange bilder. Sidetallet har økt med årene og er nå på ca. 200. Årboka har fått en meget god omtale i vårt lands presse. Interessen for årboka har steget ytterligere etter at billedstoffet er utvidet. Fotokonkurranser er holdt temmelig årvisst siden 1945, og dette har sikkert også stimulert medlemsøkningen.

Spesielt bør årboka fra 1942 nevnes. Man hadde i de foregående år tatt for seg de forskjellige fjellstrøkene i Trøndelag i årbøkene, og nå var det Sylene som sto for tur. Ad forskjellige omveier fikk redaktøren samlet stoff, og fikk til og med smuglet inn fra Sverige en hel del. Årboka var således spekket med opplysninger, karter, rute- og terrengbeskrivelser av disse viktige grensestrøk, og var dermed til uhyre stor hjelp for mange av dem som flyktet over grensen. Redaktøren var freidig nok til å sende den ut rett for nesa på tyskerne. Og man ventet spent på reaksjonen, men de reagerte overhodet ikke.

Foruten årbøkene har TT vært utgiver av mange forskjellige bøker og brosjyrer. Reisehåndboka var den første (1893), en hendig liten veileder for turistene. Den kom ut på flere språk.

Et par andre bøker som har fått stor betydning for den naturglade fjellvandrer, er FJELLFLORA og FJELLFAUNA. FJELLFLORA så dagens lys i 1952. Forfattere var Reidar Jørgensen og Olav Gjærevoll og illustratør fru Dagny Tande Lid.. Boken fylte et lenge følt savn og fikk stor suksess. Svenskene setter pris på sin

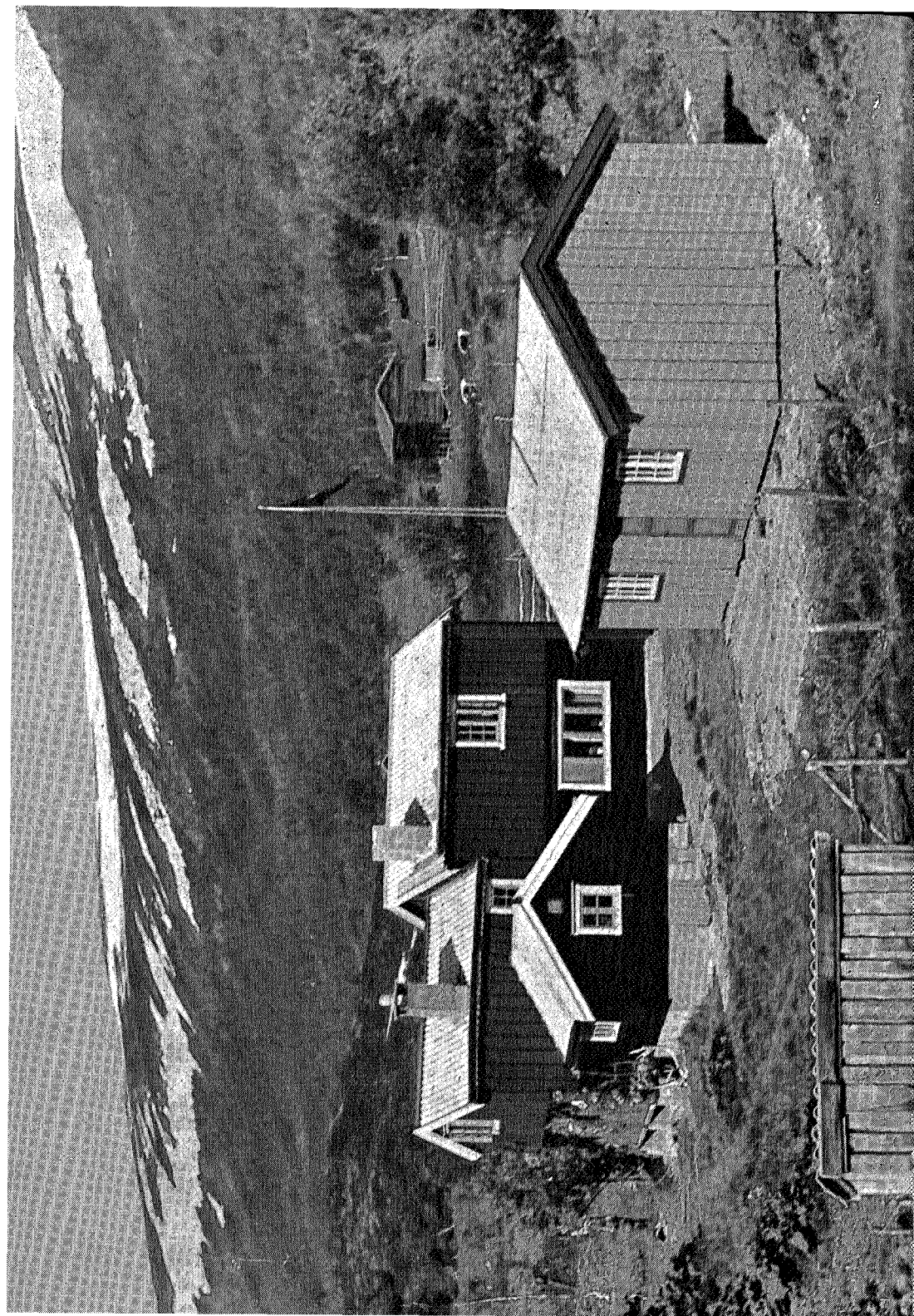
utgave av den, finnene har funnet den formålstjenlig i sitt land, den engelske utgave som kom for noen år siden, er utsolgt — og islenningene har vist interesse for en utgave på sitt språk. Spesielt moro er det jo at FJELLFLORA er et trøndersk foretagende, bortsett fra illustratøren.

Likeså er det med FJELLFAUNA, som kom på det norske marked i juli 1966. Daværende konservator ved Museet i Trondheim, nåværende professor ved Norges Lærerhøgskole, Svein Haftorn, tok på seg forfatterskapet. Som illustratør fant han fram til tegneren Chr. Kittelsen, en naturelsker og dyrevenn. FJELLFAUNA er allerede oversatt til svensk. Den har fått en absolutt tilfredsstillende omtale av pressen, av amatører og av fagfolk.

Samarbeidet med de andre turistforeningene ble helt fra starten av godt og fruktbringende. Men etter hvert tok flere av de andre foreningene opp arbeidet på andre felter og utviklet seg til å bli reisetraffikkforeninger. Dette falt ikke sammen med TT's interesseområde, da TT's styre helt fra første stund la an på å stimulere fotvandringen. Men med alle de turistforeninger i landet som har samme arbeidsprogram som TT, er det et hyggelig samarbeid. Det viktigste resultat av dette er de gjensidighetsavtaler som er inngått, slik at et medlem i en forening har de samme rettigheter som medlemmene i gjensidighetsforeningen. Denne avtalen gjelder også Svenska Turistföreningen.

Ved starten var det naturlig at styret lette med lys og lykte etter muligheter for kapital. Takket være staten, som gjennom Den Norske Turistforening fordelte et statsbidrag (sløyfet i dag), Trondhjems Brændevinssamlag, Trondhjems Sparebank og en rekke enkeltpersoner som så det samfunnsgavnlige i foreningens virke, ble det mulig å realisere de planer som de vekslende styreverter hadde. Smått om senn, og takket være det uegennyttige og ubetalte arbeide som styrene alltid har utført, ble det mulig å skape en formue i fjellet.

Etter første år viste regnskapet kr. 2.654,00 som driftsutgifter. I 1912 var utgiftene kr. 1.713,00 og i 1938 var tallet øket til kr. 19.577,00. Og så i 1962 var tallet kr. 244.191,00. Dette er tall som forteller om øket virksomhet og om store investeringer for å by både medlemmer og ikke-medlemmer i øket tall de beste mulig-

heter for å nyte fjellturen til fots om sommeren og på ski om vinteren. Tallene viser at foreningen ikke bare er en forening lenger, men en bedrift som må drives forretningsmessig.

I status står hyttene i dag til 575.000, og hyttene med inventar er forsikret for over 3 millioner kroner.

Styret besto de første år av 5 medlemmer som delte funksjonene mellom seg. Det kunne til nød gå an så lenge foreningen var liten, men etter som oppgavene ble større og medlemstallet vokste, ble det nødvendig med leiet kontorhjelpe. Lønnet sekretær fikk vi i 1926, og fra 1954 ble også tilsatt lønnet forretningsfører. I dag er tilsatt lønnet forretningsfører og $\frac{1}{2}$ -dags kontordame. Styret består i dag av 8 medlemmer.

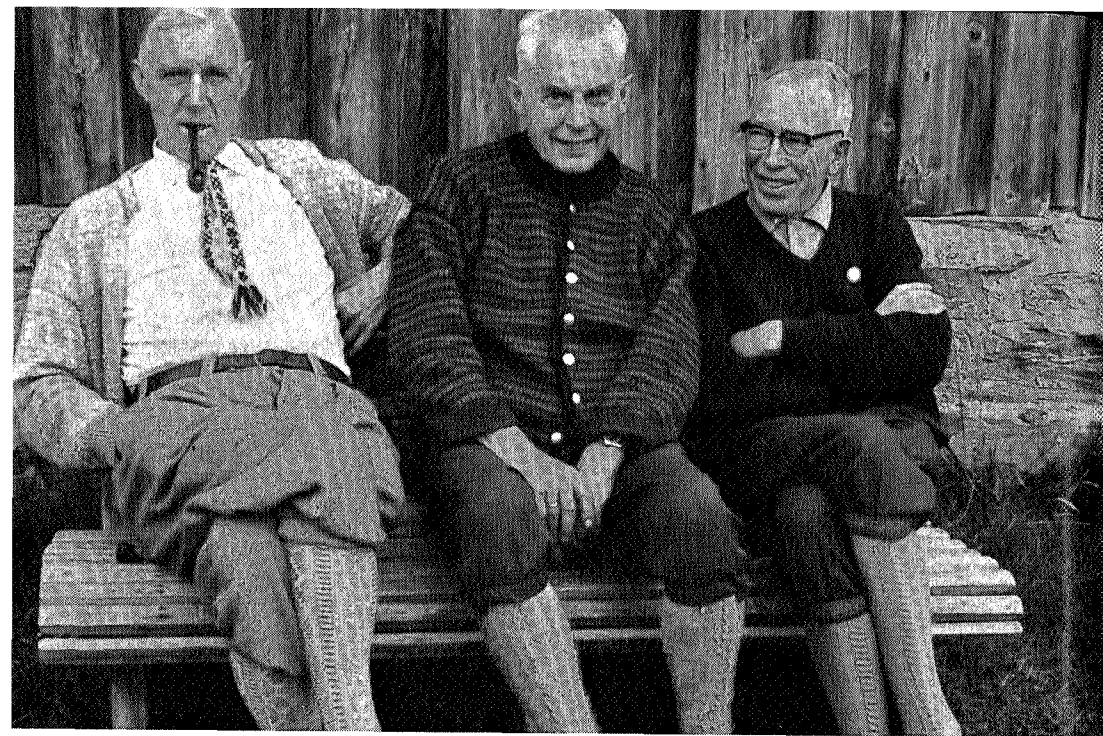
I løpet av de år TT har eksistert, har følgende vært formenn:

Carl Schulz	1887—1905
Axel Sommerfeldt	1905—1920
Fridthjof Brun	1920—1935
Thor Tharum	1935—1941
Arne Falkanger	1941—1953
Reidar Jørgensen	1953—1957
Eivind Kierulf	1957—1965
Johannes B. Havig	1965—1967

Tar en for seg de gamle hytteprotokoller, finner en på hvert blad uttrykk for stor takknemlighet. De første år var det, kan hende, ikke så mange som gikk. Foreningen tallet jo de første 10 år bare ca. 250 medlemmer. Så steg medlemstallet gradvis, og i 1922 var de første tusen overskredet. I dag kan vi glede oss over et medlemstall på 7.651 pr. 31. desember 1966. Besøktallet for 1965 ligger på vel 13.000. Håper at tallene fortsatt vil stige, for hyttenes kapasitet er på langt nær fullt utnyttet gjennom hele sesongen.

Det kan kanskje være moro å sammenlikne medlemskontingenten før og nå:

	<i>Menn</i>	<i>Kvinner</i>	<i>Ungdom</i>	<i>Livsvarig</i>
1887 kr. 3,00	kr. 2,00	—	kr. 40,00
1966 kr. 15,00	kr. 10,00	kr. 5,00	kr. 250,00

Roar Tønseth, Arne Falkanger, Reidar Jørgensen.

En kan da spørre seg selv om prisene er steget i samme forhold. La oss ta et par eksempler:

	<i>Frokost</i>	<i>Middag</i>	<i>Losji</i>	<i>Pensjonspris</i>
1887	kr. 0,40	kr. 0,60	kr. 0,40	kr. 2,50
1967	kr. 7,00	kr. 9,50	kr. 8,00	kr. 27,00

En kan vel derfor ikke si at medlemskontingenten i dag er avskrek-kende? Den er femdoblet på 80 år, mens kostprisene er steget til det ca. attendobbelte. Det lønner seg å være medlem, for en får en stor reduksjon i prisene på hyttene. Dessuten får en gratis hvert år årboka.

I den senere tid har turismen i sin alminnelighet og kanskje TT i særdeleshet blitt stillet overfor nye problemer, nemlig det offentliges inngripen i vår kjære fjellverden. Heldigvis har noen av TT's medlemmer med grundighet satt seg inn i de spørsmål som naturlig

melder seg med hensyn til våre hytter og øvrige eiendommer og vårt rutenett. De er villige til å ivareta foreningens interesser ved de pågående skjønn, og de fører på TT's vegne de nødvendige for-handlinger med myndighetene.

Arbeidet med Trollheim Kraftverk — som bygges av Vassdrags-vesenet — kom i gang i 1964. Hovedstyret for Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen var da på en større befaring i Trøndelag for å besiktige de reguleringsplaner som er aktuelle. Ved befaringen av det såkalte Stor-Festa-anlegget, som omfatter Gjevilvatnet og Ångårdsvatnet i Storlidalen m. m., var også TT representert. Vassdragsvesenet ville her foreta flere undersøkelser og forlange fornyede opplysninger fra konsesjonssøkerne før noen avgjørelse ble tatt.

På liknende måte er det i Nedalssaken, hvor Vassdragsvesenet vil regulere og neddemme Nedalmyrene. Man har ennå ikke kommet til noen løsning av saken, og TT's representanter har hele tiden samlet stoff til en grundig imøtegåelse av Trondheim El.verks planer. Dette skjer i samarbeide med Zoologisk Forening, Botanisk Forening og Naturvernrådet.

Syltraktene, og da særlig Nedalen, er etter min mening et fjell-område som absolutt burde bevares. Det kan ikke bli en egentlig natur — eller nasjonalpark — fordi det ikke er statens grunn. Men vi har der allerede en såkalt «botanisk naturpark» i Nedalen og traktene øst for Essandsjøen, den er på 100 000 mål. Fredningen ble gjennomført ved kongelig resolusjon i 1917. I omtalen av denne fredning i Naturfredningsforeningens årsberetning for 1917, heter det til slutt: «..... dette vakre stykke norsk natur, som for alle tider skal forbli uforandret i nationens eie.» Så nå spørs det om dette området, som tidligere er fredet i medhold av lov, kan bli gjort til gjenstand for utnyttelse.

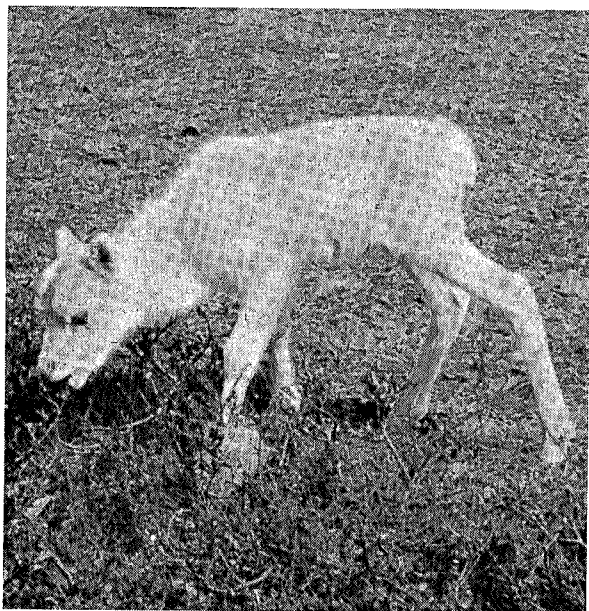
Siden TT ble stiftet i 1887 har forholdene forandret seg meget. Norge har gjennomgått en betydelig industrialisering, det har vært en sterk innflytting til byene, en mektig teknisk utvikling og både i by og på landet et sterkt oppdrevet tempo. Alt dette har skapt behov for avkopling og rekreasjon, og derfor har vi fått fire ukers ferie pr. år. Da TT ble stiftet, var ordnet ferie et ukjent begrep. De som den gang dro til fjells, var folk som hadde tid og anledning.

De var entusiaster, oppdagere som tok primitivt losji og kosthold på setrer og gårder som en spiss på turen.

Hvis vi ser tilbake på hva tūristforeningene har utrettet siden de ble stiftet og på hva vår egen TT har prestert, forstår vi at det har ligget megen idealisme bak innsatsen. Arbeidet som pionerne tok opp, har båret rike frukter. Forholdene er lagt slik til rette at den som vil kople av fra dagens jag og søke fornyelse i den fred som fjellet gir, han kan gi seg avsted etter godt vardete ruter mellom koselige hytter og kvarterer. Når en ser på hva vi kan by av vakker natur, så forstår en at turistforeningens arbeid fortsatt er ønskelig, ja, bent fram nødvendig.

TT's håp er derfor at alle, både unge og eldre, vil forstå de verdier som en fjelltur gir — det vil gi deg glede, og det vil styrke deg på legeme og sjel.

GÅ DEG GLAD I FJELLET!

Reinkalven min.

Tove Fredriksen.

ELLIS M. Q. CORLETT
J. W. R. WATSON

We enjoyd our holiday

"We enjoyed our holiday in the summer 1965 very much. We arrived at Nedalshytta on a sunday, still not having got used to the firmness of dry land, after a very stormy crossing from Newcastle to Oslo. But with all the clear fresh air and long walks we were soon back to normal.

This hostel Nedalshytta lies in the mountains, in a wide marshy plateau. The countyside was beautiful and reminded us of our own Scottish Higlands, but the surrounding mountains were higher, and were snow capped in July, which was very unusual to our eyes. It was a fine day, we had only one complaint — those terrible mosquitos which never seemed to stop biting.

During our stay we went walking in the mountains and fishing. We i magine that this region would be very picturesque in winter and we would like to return to Norway for a ski-ing holiday. The weather during our stay was very warm and sunny, only once it rained.

On our first day we made friends very easily with the people of our own age group, who could speak English, and we had many interesting conversations with them in the evenings. What struck us was the warmth and friendship shown to us by everyone — especially by the staff of the hut. It was very touching to hear everyone singing Scottish folk songs and it made us feel ever more at home. I remember especially the old lady who would come into the lounge each nighth when it was getting late and say (in Norwegian) that "grand-mother is going to bed", signifying that it was time for us to go and put our down for the night (go to bed).